

УДК 377.1

Ганна Дегтярєва

ПЕДАГОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ У КОНТЕКСТІ ЯКІСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ПТНЗ

Педагогічна взаємодія є вирішальним чинником ефективності педагогічного процесу в усіх закладах освіти. В умовах нових реалій суспільно-цивілізаційного, соціально-економічного, технологічного характерів відбувається постійне оновлення професійної освіти, а, отже, процесу професійної підготовки, у тому числі педагогічної взаємодії. Педагогічна взаємодія в закладах професійної освіти спрямована на особистісне і професійне зростання педагогів і учнів, розвиток у них здатностей швидко адаптуватися до нових умов на ринку праці, мобільно реагувати на нові виклики, проявляти оперативність у прийнятті рішень, виробляти готовність до демократичного, партнерського спілкування і міжособистісної комунікації, до соціально активних дій.

Теоретичні положення проблеми педагогічної взаємодії як поліаспектної системи розглядаються у працях вчених у контексті: педагогічного процесу (С. Батишев, Л. Велитченко, Б. Гершунський, С. Гончаренко, О. Дубинчук, І. Зязюн, І. Ісаєв, Ю. Мальований, О. Новіков, В. Сластьонін, Н. Тализіна, А. Хуторський та ін.); професійної підготовки (Н. Абашкіна, С. Батишев, В. Безрукова, Г. Васянович, В. Кремень, О. Коць, Р. Гуревич, Н. Ничкало, В. Радкевич, О. Щербак та ін.); міжособистісних стосунків і комунікації (Б. Ананьєв, І. Андрєєва, Г. Балл, Л. Божович, О. Киричук, Я. Коломінський, С. Максименко, В. М'ясищев, М. Обозов, Л. Руденко та ін.); психологічних аспектів професійної підготовки і педагогічної взаємодії (Г. Голубєв, Е. Зеєр, О. Киричук, О. Клімов, С. Кондратьєв, І. Котова, В. Ляудіс, І. Матійків, А. Петровський, Н. Побірченко, В. Рибалка, Е. Шиянов, Т. Яценко та ін.); професійної адаптації, професійно спрямованого викладання предметів гуманітарного циклу (Г. Васянович, С. Вдович, Г. Дегтярєва, О. Музальов, В. Онищенко, О. Палка, Л. Руденко, А. Шиделко) і природничо-математичного циклів у ПТНЗ (Л. Ємчик, Л. Джулай, І. Курляк, А. Литвин, І. Матійків, В. Робак, П. Сікорський).

Особистісно-діяльнісна парадигма, визнана пріоритетною в розвитку професійно-технічної (професійної) освіти України, вибудовується на діалектичній єдності особистісного та діяльнісного підходів, адже особистість є суб'єктом діяльності, а діяльність разом з іншими чинниками

визначає особистісний розвиток людини. Діяльність уможливорює розвиток особистості, реалізації її потенційних сил і здібностей. У цьому зв'язку педагогічну взаємодію в ПТНЗ ми розглядаємо як взаємодіяльність викладача, майстра виробничого навчання, вихователя й інших педагогічних працівників і учнів у процесі професійної підготовки.

Потреби неперервного вдосконалення професійно-технічної освіти у контексті суспільно-цивілізаційних викликів ХХІ століття, соціально-економічних трансформацій в українському суспільстві з усією гостротою ставлять завдання перед вітчизняною професійно-технічною освітою здійснення якісно нової підготовки кваліфікованих кадрів. Забезпечення такої підготовки зумовлює необхідність формування у майбутніх фахівців професійно важливих якостей, які повинні узгоджуватися з їхньою професійною соціалізацією і професійно-творчим саморозвитком. Підвищення рівня вимог до якості освіти, а отже, й до якості підготовки фахівців визначає цілеспрямовану діяльність суб'єктів професійної підготовки.

Метою статті є окреслення дидактичних і психологічних аспектів педагогічної взаємодії у контексті якісної підготовки майбутніх фахівців у ПТНЗ.

Якість професійної підготовки залежить, у першу чергу, від усвідомлення педагогом дидактичних і психологічних труднощів педагогічної діяльності. Професійна педагогічна діяльність належить до однієї з найскладніших у соціально-культурному плані й детермінована психологічними і дидактичними труднощами. Учені, практики – психологи і педагоги – постійно звертались і звертаються до різних аспектів труднощів педагогічної діяльності, хоча не завжди оперують певним понятійним визначенням проблеми.

Дидактичні труднощі педагогічної діяльності пов'язуються з особливостями педагогічного і навчально-виховного процесів у навчальних закладах із метою і завданнями освіти, навчання, виховання, розвитку особистості учня, детермінованого умовами суспільно-цивілізаційного характеру, соціально-економічними, технологічними й іншими потребами. Труднощі діяльності педагогів професійно-технічних навчальних закладів зумовлені також актуальністю формування конкурентоспроможних фахівців для ринку праці, який знаходиться у стані динамічного розвитку. Ринок праці розглядається в тісному зв'язку з людиною, її творчим потенціалом, вихованням і навчанням, її трудовою діяльністю, неперервною освітою впродовж життя і є важливою детермінантою особистісного і професійного розвитку як педагогів, так і учнів.

Психологічні труднощі педагогічної діяльності вчені пов'язують з об'єктивними і суб'єктивними факторами. Так, психолог Н. Кузьміна причини труднощів поділяла на чотири групи: 1) об'єктивні, які безпосе-

редньо пов'язані з професійною діяльністю і не залежать від учителя; 2) об'єктивні – пов'язані з умовами життя і побуту самих педагогів; 3) суб'єктивно-об'єктивні, що приховуються в самому вчителеві (недостатність досвіду, професійної підготовки та ін.); 4) суб'єктивні – випадковість вибору педагогічної професії, слабкість волі й характеру.

Вважаємо, що психологічні труднощі зумовлені низкою вимог до педагогічної професії, зокрема загальнопсихологічними: здатність учителя (викладача) тривалий час утримувати в пам'яті певні відомості, інформаційні матеріали та інше і вчасно ними оперувати. Підвищенні вимоги у професійній діяльності вчителя ставляться до самоконтролю, здатності оперативно керувати своїм мисленням, поведінкою, спілкуванням, стосунками з учнями, їхніми батьками, колегами.

Одним із провідних завдань педагогічної діяльності є здійснення впливу, перетворення внутрішніх, психологічних складових діяльності учнів (впорядковувати, організовувати, здійснювати вплив, спрямувати діяльність учнів тощо). Для здійснення цих дій, на думку вчених, необхідні такі особистісні якості, як схильність не лише до розумових, але й до практичних дій щодо конструктивної зміни ситуації взаємодії людей, їхніх характерів, рис особистості, а також творча активність, працездатність і енергійність у подоланні перешкод на шляху до педагогічної мети (О. Клімов, Н. Каган) [9, с. 25-26].

Комунікативні якості й уміння є ключовими в діяльності педагога. При цьому слід враховувати, що причиною ускладнень міжособистісних стосунків з учнями є недоліки педагогічної стратегії вчителя щодо взаємодії з вихованцем. Недаремно найбільше критикуються як суспільством, так і самими педагогами помилки, пов'язані з недостатньою гнучкістю їх як комунікаторів, адже учні найчастіше цінують в учителеві (викладачеві) здатність до ділового співробітництва і повноцінного діалогу з ними. Суб'єктивні внутрішні причини ускладнень у педагогічній діяльності психологи вбачають також в індивідуальних особливостях особистості педагога, в його психічних станах (тривожність, хвилювання, страх), заглибленням його у свою професію впродовж усього життя, постановкою перед собою все складніших завдань (А. Маркова, Л. Мітіна, Л. Столяренко й ін.).

Вирішення проблем, пов'язаних із психологічними і дидактичними труднощами педагогічної діяльності в ПТНЗ, вбачаємо в розвитку майстерності педагога, його стресостійкості. Психологами доведено, що труднощі позитивно діють (стимулюють) на педагогів високого рівня професійної майстерності, що проявляється в активному ставленні таких педагогів до педагогічних завдань, мобілізаційній готовності до їх розв'язання. На діяльність педагогів із низьким рівнем майстерності труднощі діють негатив-

но (дезорганізують). Такі педагоги болісно переживають професійні невдачі, виявляють високу емоційну нестабільність, невдоволення своєю професійною діяльністю. Основними причинами емоційного навантаження на педагога є перманентні реформи освіти, постійна зміна навчальних програм, що спонукають до виникнення почуття недостатньої стабільності, сумнівів у результатах власної діяльності [9, с. 52].

Психологічні труднощі характерні також і для учнів ПТНЗ, що особливо виявляються на етапі адаптації у першокурсників більшості закладів професійної освіти. Ці труднощі пов'язані, насамперед, із потребами пристосування до нового середовища, відмінного від того, з якого вийшли першокурсники; з прагненням зайняти певну позицію, отримати визнання, підтримку, довіру з боку нового оточення задля комфортного почування у ньому. Для учнів професійно-технічних навчальних закладів ці психологічні труднощі посилюються ще й соціальними чинниками. Відомо, що значний відсоток учнів ПТНЗ складають вихідці з мало-забезпечених, неблагополучних сімей, діти-сироти, напівсироти та діти, в яких домінує девіантна поведінка через занедбаність виховання, а тому вони не завжди комфортно почувають себе у нових умовах.

Для підвищення комфортності, взаєморозуміння між суб'єктами навчання, забезпечення доброзичливих стосунків, активної взаємодії задля успішної професійної діяльності необхідним є постійний розвиток професійно-комунікативної компетентності та мовленнєвої культури надто ж тих фахівців, професійна доля яких пов'язана зі сферою людських стосунків. Проблема комунікативної активності особистості в сучасних умовах набуває особливої актуальності. Як зазначає В. Кремень, "сучасна цивілізація істотно розширила комунікативне середовище, в якому живе і діє людина. Щоб у таких умовах залишатися собою й ефективно працювати, людина має бути самодостатньою, здатною свідомо орієнтуватися у різноманітті комунікацій" [4, с. 3].

Дослідники пропонують різні способи і методи виявлення комунікативних здатностей педагога, серед яких на особливу увагу заслуговує методична програма їх оцінки на основі комплексного підходу, розроблена Л. Мітіною [3, с. 71-73]. Ця методика передбачає діагностування комунікативного контролю у спілкуванні, визначення стилів спілкування, виявлення індивідуального рівня розвитку комунікативної компетентності, самоконтролю педагогічної взаємодії. Її впровадження забезпечує цілісне уявлення про комунікативні здібності педагога, оскільки з допомогою набору різних психодіагностичних методик можна здійснювати оцінку комунікативних здібностей у динаміці [2, с. 141-142].

У ринкових умовах розвинутість комунікативних якостей працівників типу “людина – людина” забезпечує їх конкурентоспроможність, тому на розвиток комунікативної компетентності у майбутніх фахівців мають бути зосереджені зусилля педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів цього спрямування. На нашу думку, цей аспект професійної підготовки займе належне місце в педагогічному процесі ПТНЗ, якщо кожен педагог усвідомить важливість особистої участі в його забезпеченні.

Підтвердженням цього є результати проведеного нами дослідження з допомогою тренінгових методик стану комунікативних умінь і навичок учнів ПТНЗ сфери послуг, які показали, що майже для половини опитаних характерна є низька самооцінка, що виявляється у труднощах висловлювання думки великій групі, пасивному спогляданні за діяльністю інших, низькій активності. Приблизно 90% майбутніх фахівців відчують брак засобів для успішного спілкування (обмежений словниковий запас, невміння контролювати емоції, перейматися станом співбесідника, відсутність навичок активного слухання тощо). Водночас 85% опитаних учнів до провідних чинників ефективного педагогічного спілкування відносять комунікативну компетентність. Більшість із тих учнів, що вже пройшли виробничу практику, зазначили, що поведінка педагогів, їхні взаєностосунки й активна взаємодія з учнями, доброзичливе ставлення до них сприятимуть у майбутньому встановленню і підтримці контактів із клієнтами (54%), адекватному використанню вербальних і невербальних засобів спілкування під час обслуговування клієнтів (67%), виявленню потреб клієнта та налагодженню зворотного зв'язку (46%), подоланню комунікативних бар'єрів (55%), умінню керувати своїми емоціями (73%) [2, с. 134-145].

Створення сприятливої атмосфери стосунків між суб'єктами навчального процесу, гуманної міжособистісної взаємодії, що складається у рамках системи стосунків “педагог – учень”, “учень – учень”, “педагог – батьки учня”, є необхідною умовою, вирішальним фактором процесу їх особистісного і професійного розвитку.

Демократизація стосунків педагогів та учнів у професійно-технічних навчальних закладах також є актуальною проблемою, оскільки догматизм, авторитарність, адміністрування й досі стають на заваді розвитку і реалізації творчого потенціалу як учнів, так і педагогів. Через вікові особливості підліткового та раннього юнацького віку учні найбільше потребують таких педагогічних ситуацій, за яких би реалізовувалися їх прагнення до неформального спілкування, добровільної взаємодії з дорослими й однолітками до ідентифікації. Адже учні цього віку у своїх стосунках виявляють максималізм, егоцентризм, прагнуть незалежності та самос-

тійності попри ще недостатньо сформовані почуття відповідальності та самокритичності, тому часто з образою реагують на зауваження.

Комунікативну функцію виконує мова, адже з її допомогою відбувається процес передачі інформації від однієї людини до іншої. Водночас мова виконує й інші функції, зокрема сигніфікативну, пов'язану з відображенням об'єктивної реальності через поняття, а також формотворчу, активізаційну, регулятивну, інформативну, кумулятивну, експресивну. У педагогічній діяльності мова виконує й додаткові функції: розвивальну – забезпечує формування особистості учня, передачу йому норм і правил поведінки, керівництво процесом їх засвоєння, розкриттю морального сенсу стосунків та ін.; інформаційну – здійснює передачу інформації; регулятивну – створює сприятливу психологічну атмосферу спільної й індивідуальної діяльності, узгодження й об'єднання зусиль для досягнення загального й особистісного результату; емоційну – формує і коректує міжособистісні стосунки [8, с. 5-8].

Комунікативна компетентність як досконале володіння мовою на вербальному і невербальному рівнях, здатність соціально прийнятно спілкуватися, дотримуючись певних морально-етичних норм з урахуванням психологічних особливостей співрозмовника, визнається в економічно розвинених країнах перспективним напрямом професійної підготовки, а високий рівень комунікативної культури – однією з головних умов працевлаштування та кар'єрного зростання у сфері бізнесу, ринку послуг, управлінні, освіті тощо [7, с. 201]. Тому педагог професійно-технічного навчального закладу має знати функції мови, розвивати особисту мовну культуру і, водночас, розкривати учням необхідність розвитку їхньої мови, її функціональні можливості як засобу взаємодії з іншими людьми, створюючи при цьому умови для багатофункціонального використання мови (у навчальній та професійній діяльності).

Створення сприятливої, комфортної атмосфери стосунків між учасниками педагогічного процесу ПТНЗ, встановлення між ними багатоаспектної, глибокої комунікації є умовою оптимального особистісного і професійного розвитку майбутнього фахівця. Саме з цього повинна розпочинатися педагогічна взаємодія під час навчального процесу на теоретичних, практичних заняттях в аудиторії, виробничій майстерні, позанавчальній діяльності задля розвитку позитивних емоцій і почуттів учасників такої взаємодії. Важливою особливістю педагогічної міжособистісної взаємодії є здатність педагога уявляти, як його сприймає учень, і відповідно інтерпретувати ситуацію та конструювати власні дії та дії учня.

Комфортність у педагогічній взаємодії забезпечується міжособистісним сприйняттям суб'єктів педагогічного процесу, при цьому важливим

є сприйняття й установка на характеристики один одного. До таких установок у психології відносять: “ефект ореолу” – якщо перше враження від людини є позитивним, то в подальшому вся поведінка, риси і вчинки починають переоцінюватися в позитивному напрямі. Тобто виділяються і навіть перебільшуються лише позитивні моменти, а негативні або недооцінюються, або не помічаються. З цим ефектом пов’язаний інший – “ефект новизни”, коли найзначущішою є остання, тобто найновіша інформація, а також ефект першості, коли найбільш значущою є перша інформація, отримана від інших про суб’єкт взаємодії.

Слід також враховувати, що при сприйнятті один одного формується певні ставлення з включенням емоційних регуляторів: від несприйняття тієї чи іншої людини до симпатії, дружби, любові, які характеризуються як три рівні атракції (у психології – позитивне емоційне ставлення людей під час спілкування).

Ефективна педагогічна взаємодія здійснюється через використання інтерактивних технологій, які характеризуються: високою інтенсивністю комунікації; змінністю і різноманітністю форм і способів діяльності; зміною станів учасників; цілеспрямованою рефлексією учасниками власної діяльності та взаємодії. Таким чином, інтерактивний процес детермінує розвиток професійно-особистісних якостей учня і педагога, а інтерактивні методи спрямовані на створення оптимальних умов розвитку учасників педагогічного процесу. Зважаючи на це, інтерактивність можна вважати важливим чинником створення сприятливої атмосфери педагогічної взаємодії, виявом якого є: полілог, діалог, мислєдіяльність, творення нового змісту, міжособистісні стосунки, свобода вибору, ситуація успіху, позитивність, оптимістичність оцінювання, рефлексія.

Процесуальною основою методів створення сприятливої атмосфери є “комунікативна атака”, яку організовує педагог для оперативного включення учнів (студентів), слухачів у спільну діяльність, у взаємодію. Методи цієї групи спрямовані на самоактуалізацію кожного учня, їх конструктивну адаптацію до відповідної педагогічної ситуації.

Серед названої групи методів, на думку фахівців та за нашими педагогічними спостереженнями, проведеними в ПТНЗ сфери обслуговування, на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів, особливо позитивно сприймаються учнями-першокурсниками та слухачами, а відповідно і є ефективними методами педагогічної взаємодії а саме: “Комплімент”, “Ім’я і жест”, “Алітерація імені”, “Заверши фразу”, “Хто звідки” та ін. [3, с. 79-82].

Атмосфера педагогічної взаємодії залежить також від зовнішніх умов навчального процесу, які є сприятливими для суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача й учня. Такими умовами є: відсутність просторових бар'єрів, що ускладнюють взаємодію, і забезпечення просторової рівноправної позиції викладачів і учнів, тобто врахування вимог "проксеміки". Робота у колі, парах, малих групах (при постійній їх зміні) розширює можливість постійно контактувати, співпрацювати, сприяє взаєморозумінню, спільним творчим пошукам [6, с. 10-11].

З метою забезпечення якісної професійної підготовки конкурентоздатних фахівців педагогічні працівники, керівники закладів освіти повинні знати особливості індивідуального розвитку, можливості, здібності, потреби, інтереси, ціннісні орієнтації учнів для їх врахування під час організації педагогічного процесу в ПТНЗ. Якщо педагог буде постійно переосмислювати сенс своєї професійної діяльності через призму потреби власного особистісного розвитку і розвитку особистості учня, сприймати кожного учня як суб'єкта учіння й унікальну особистість, тоді він намагатиметься створювати умови для виявлення його творчих можливостей, розвитку професійно важливих якостей. У цьому зв'язку особливого значення набуває взаємодія педагогів і психологів, яка має вибудовуватися на основі потреб психологічного забезпечення, психологічного супроводу професійної підготовки і розумінні ролі та значення психологічної служби в системі професійно-технічної освіти.

Професійна взаємодія психолога з педагогами в навчальному закладі є однією з найважливіших умов успішної психологізації навчально-виховного процесу, педагогічної взаємодії. Скоординованість дій психолога і педагога, на думку Л. Помиткіної, забезпечує єдність, цілісність психолого-педагогічного впливу як на особистість учня, так і на їх батьків. З врахуванням психологічних якостей особистості процес професійної взаємодії психолога і вчителя, на її думку, має включати такі компоненти: потребно-мотиваційний (потреба у взаємодії, мотивація); інформаційно-пізнавальний (спільний інформаційний простір); цілеутворюючий (план спільної діяльності); емоційно-почуттєвий (психологічна сумісність); результативний (досягнення й аналіз результатів) [5].

Взаємодія практичних психологів і педагогів вибудовується з урахуванням головних напрямів роботи психологічної служби в ПТНЗ, відповідно до яких визначаються шляхи забезпечення взаємодії педагогів і практичних психологів у ПТНЗ. Така робота, на нашу думку, в навчальному закладі має організовуватися практичним психологом і соціальним педагогом у плідній співпраці з усіма категоріями педагогічних працівників, зокрема з

майстрами виробничого навчання, яким належить провідна роль у практичній професійній підготовці. Адже саме майстри виробничого навчання під час практичної діяльності учнів бачать прогалини в їх знаннях, недостатність мотивації, нерозвиненість професійно важливих якостей, зацікавленості у професійному зростанні й особистісному розвитку.

Практичний психолог і соціальний педагог за результатами психологічного діагностування особистості окремих учнів і колективу, проведення індивідуальних і корекційних бесід, тренінгових занять виявляють невикористані можливості творчого потенціалу особистості, моделюють варіанти професійного й особистісного вдосконалення, визначають професійно важливі якості майбутнього фахівця з урахуванням особливостей його професійної діяльності, кваліфікаційних вимог до профілю і рівня підготовки кадрів.

Таким чином, спрямованість педагогічної взаємодії на якісну підготовку майбутніх фахівців залежить від таких психологічних чинників: усвідомлення учителем (викладачем, майстром виробничого навчання) дидактичних і психологічних труднощів педагогічної діяльності; сформованості культури педагогічної взаємодії; створення сприятливого навчально-виховного середовища; професійної взаємодії педагогів і психологів у навчальному закладі. Перспективним для подальшого дослідження вбачаємо аналіз педагогічної взаємодії як чинника формування професійних якостей фахівців типу “людина – людина”.

Посилання:

1. Гуманістичний потенціал педагогічної комунікації : Книга для вчителя : наук.-метод. посіб. / за ред. С. О. Мусатова. — К. : Педагогічна думка, 2008. — 96 с.
2. Дегтярьова Г. С. Розвиток комунікативної компетентності майстрів виробничого навчання як умова запобігання професійному вигоранню / Г. С. Дегтярьова, О. В. Кальбус // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2009. — № 1. — С. 134—145.
3. Дегтярьова Г. С. Теоретичні та методичні основи розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців сфери обслуговування : навчально-методичний посібник / Г. С. Дегтярьова, Л. А. Руденко. — Київ : Педагогічна думка, 2010. — 192 с.
4. Кремень В. Г. Педагогічна освіта в контексті цивілізаційних змін / В. Г. Кремень // Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти : педагогічна майстерність, творчість, технології : збірник наукових праць / [за ред. Н. Г. Ничкало]. — Харків : НТУ “ХПІ”, 2007. — С. 3—8.
5. Помиткіна Л. Взаємодія педагогів і шкільних психологів у навчально-виховному процесі. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=6&n=71&c=1663>
6. Равчина Т. В. Організація взаємодії студентів з освітнім середовищем у вищій школі / Т. В. Равчина // Вісник Львівського університету. — Серія педагогічна. — Вип. 19. — 2005. — С. 3—16.
7. Руденко Л. А. Формування комунікативної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування у професійно-технічних навчальних закладах / Л. А. Руденко // Інформацій-

но-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: третя міжнарод. наук.-прак. конф. : [в 2 ч.]. Ч. 1. / Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України та ін.; [за ред. М. М. Козяра, Н. Г. Ничкало]. — Львів : ЛДУ БЖД, 2012. — С. 199—202.

8. Семиченко В. А. Психологія мовлення : навч. посібник / В. А. Семиченко. — К. : “Магістр-S”, 1998. — 112 с.
9. Якубовські М. А. Проблема професійного удосконалення і професійного вигорання у діяльності вчителя // Вісник Львівського університету : Серія педагогічна. — 2002. — Вип. 16. — Ч. 1. — С. 51—57.

References (transliterated and translated):

1. Humanistychnyi potentsial pedahohichnoi komunikatsii : Knyha dlya vchytelya : nauk.-metod. posib. (Humanistic potential of pedagogical communication: Teacher's book: scientific and methodical textbook). Kyiv, 2008, 96 p.
2. Dehtyarova H., Kalbus O. Rozvytok komunikatyvnoi kompetentnosti maistriv vyrobnychoho navchannya yak umova zapobihannya profesynomu vyhorannu (The development of communicative competence of masters of industrial training as a condition of burnout preventing) // Pedagogy and psychology of vocational education, 2009, № 1, P. 134—145.
3. Dehtyarova H., Rudenko L. Teoretychni ta metodychni osnovy rozvytku komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv sfery obsluhovuvannya : navchalno-metodychnyi posibnyk (Theoretical and methodological principles for the development of communicative competence of future specialists of the service sphere: study guide). Kyiv, 2010, 192 p.
4. Kremen V. Pedahohichna osvita v konteksti tsyvilizatsiynykh zmin (Teacher education in the context of civilizational change) // Theoretical and methodical foundations of the development of pedagogical education: pedagogical skills, creativity, technology : collection of scientific papers. Kharkiv, 2007, P. 3—8.
5. Pomytkina L. Vzayemodiya pedahohiv i shkilnykh psykholohiv u navchalno-vykhovnomu protsesi (Interaction between teachers and school psychologists in the educational process). — [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=6&n=71&c=1663>
6. Ravchyna T. Orhanizatsiya vzayemodii studentiv z osvitnim seredovyschem u vyshchiiy shkoli (The organization of interaction between students and educational environment in higher education) // Bulletin of Lviv University. Pedagogical series. Issue 19, 2005, P. 3—16.
7. Rudenko L. Formuvannya komunikatyvnoi kultury maibutnikh fakhivtsiv sfery obsluhovuvannya u profesiyno-tekhnichnykh navchalnykh zakladakh (Formation of communicative culture of future professionals of the service sector in vocational schools) // ICT in modern education: experience, problems and prospects : third international scientific and practical conference. Part 1. Lviv, 2012, P. 199—202.
8. Semychenko V. Psykholohiya movlennya : navch. posibnyk (Psychology of language: textbook). Kyiv, 1998. — 112 p.
9. Yakubovski M. Problema profesiynoho udoskonalennya i profesiynoho vyhorannya u diyalnosti vchytelya (The problem of professional development and professional burnout of teachers) // Bulletin of Lviv University. Pedagogical series. Issue 16, 2002, Part 1, P. 51—57.

Стаття надійшла до редакції 31.05.2013

А. Дегтярева

Педагогическое взаимодействие в контексте качественной профессиональной подготовки специалистов в ПТУЗ

В статье рассматриваются основные факторы педагогического взаимодействия, которые обеспечивают, по мнению автора, формирование профессионально значимых

качеств будущих специалистов. Автор делает вывод, что направленность педагогического взаимодействия на качественную подготовку будущих специалистов зависит от таких психологических факторов: осознание учителем (преподавателем, мастером производственного обучения) дидактических и психологических трудностей педагогической деятельности; сформированность культуры педагогического взаимодействия, создание благоприятной учебно-воспитательной среды; профессиональное взаимодействие педагогов и психологов в учебном заведении. Взаимодействие практических психологов и педагогов должно выстраиваться с учетом главных направлений работы психологической службы в ПТУ, в соответствии с которыми определяются пути обеспечения взаимодействия педагогов и практических психологов в ПТУ. Такая работа в учебном заведении должна организовываться практическим психологом и социальным педагогом в плодотворном сотрудничестве со всеми категориями педагогическая работников, в частности с мастерами производственного обучения, которым принадлежит ведущая роль в практической профессиональной подготовке.

Ключевые слова: условия педагогического взаимодействия, формирование профессионально-значимых качеств, профессиональная подготовка, профессионально-техническое учебное заведение.

A. Dehtiarova

Pedagogical Interaction in the Context of Quality Professional Training of Vocational Schools' Students

The article considers the main factors of pedagogical interaction that, in the author's opinion, influence on the formation of future specialists' professionally important qualities. The author concludes that the orientation of pedagogical interaction on the quality training of future specialists depends on the following psychological factors: teacher's (master's of vocational training) awareness of didactic and psychological difficulties of pedagogical activity; formation the culture of pedagogical interaction, creation of favorable educational environment; professional interaction between teachers and psychologists in educational establishment. Interaction between practical psychologists and teachers should be based taking into consideration principal directions of psychological service in vocational schools, according to which ways of ensuring interaction between teachers and practical psychologists in vocational schools are determined. Such work in an educational institution should be organized by practical psychologist and social teacher in fruitful cooperation with all categories of pedagogical workers, particularly with masters of vocational training, who play leading role in the practical professional training.

Key words: terms of pedagogical interaction, formation of professionally significant qualities, vocational training, vocational school.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Г. П. Васянович